Copie om inkeren

DNPPb
D66
1989
011

POLITIEK PROGRAMMA

van de

JONGE DEMOCRATEN

Onder redactie van:

Marcellus Ubbink en
Radboud van Delft

Concept d.d. december 1989

DNPPb
D66
1989
011

Not Lendable

INHOUD

INLEIDING 3

HOOFDSTUK 1 DEMOCRATISERING 4

1.1 Kabinetsformatie 4
1.2 Burgemeesters 5
1.3 Rekenkamer en Nationale Ombudsman 5
1.4 Centrumpartij en Centrum-Democraten 6

HOOFDSTUK 2 EMANCIPATIE EN GELIJKE BEHANDELING 7

2.1 Arbeidsmarkt 7
2.2 Sociale zekerheid 8
2.3 Vrouwendienstplicht 8
2.4 Etnisch-culturele bevolkingsgroepen 8
2.5 Homosexuelen 9
2.6 Minderjarigen 10
2.7 Ouderen 11
2.8 Mensen met een handicap 11

HOOFDSTUK 3 ONDERWIJS 12

3.1 Voortgezet onderwijs 12
3.2 Wetenschappelijk onderwijs 13

HOOFDSTUK 4 LEVEN EN WELZIJN 15

4.1 Euthanasie 15
4.2 Gebruik van embryo's 15
4.3 Hinder door roken 15
4.4 Condoom in het ziekenfondspakket 15

HOOFDSTUK 5 MILIEU 16

5.1 Maatregelen ter bescherming van bodem, lucht en water 16
5.2 Milieu en verkeersbeleid 17
5.3 Milieu en energiebeleid 18
5.4 Regelgeving en controle 19

HOOFDSTUK 6 HUISVESTING 21

HOOFDSTUK 7 SOCIAAL-ECONOMISCH BELEID 22

7.1 Aanpassing van het sociaal-economisch stelsel 22
7.2 Basisinkomen 22
7.3 Werkgelegenheid voor jongeren 23

HOOFDSTUK 8 INFORMATIE-MAATSCHAPPIJ 24

8.1 Informatisering 24
8.2 Bescherming persoonsgegevens 24

HOOFDSTUK 9 RADIO EN TELEVISIE 26

HOOFDSTUK 10 BUITENLANDS BELEID 27

10.1 Europa 27
10.2 Vrede en veiligheid 29
10.3 Mensenrechten en ontwikkelingssamenwerking 29
10.4 Latijns Amerika 31
10.5 Zuid-Afrika 32
10.6 Afghanistan 32
10.7 Palestijns-Israëlische kwestie 33
10.8 Westelijke Sahara 33
10.9 Cambodja 34

BIJLAGEN 35

I Verwijzingen van standpuntenbundel naar politiek prog. 35
II Verwijzingen van politiek programma naar standpuntenb. 37

INLEIDING

Een democratie kan pas goed functioneren als een groot deel van de bevolking zich met de politiek bemoeit. Daarom probeert de JD (Jonge Democraten) om jongeren voor politiek te interesseren en hen te laten zien hoe het politieke besluitvormingsproces werkt en hoe je daar invloed op uit kunt oefenen.
De JD is een politieke jongerenorganisatie die verbonden is met D66. De JD organiseert vele plaatselijke, regionale en landelijke activiteiten. Daar krijgen de leden de kans kennis op te doen over politieke vraagstukken en hun vaardigheden in het bedrijven van politiek te vergroten. En natuurlijk wordt er veel over politiek gediscussieerd en worden gezamenlijke standpunten ingenomen.
Dit Politiek Programma is een weergave van de standpunten die de JD heeft ingenomen sinds haar oprichting in 1984. (Zie de bijlage voor de verwijzingen naar de standpuntenbundel). Deze standpunten zijn geïnspireerd door onze beginselen, die we kortweg aanduiden met de term "vrijzinnig-democratie".

Vrijzinnig-democratie

De JD heeft geen blauwdruk voor de ideale maatschappij of een precies spoorboekje voor hoe we daar moeten komen. Dat vinden we niet realistisch en belemmert je alleen maar bij het vinden van creatieve oplossingen. Maar we hebben natuurlijk wel een aantal uitgangspunten voor onze politieke ideeën. Daarbij staat voorop het bijdragen aan de individuele ontplooiing van alle mensen. Je moet elkaar daarin zoveel mogelijk vrijlaten. Maar je moet wel rekening houden met elkaar, want de vrijheid van de één mag niet teveel ten koste gaan van de vrijheid van de ander. Dat vraagt om onderlinge solidariteit.
Discriminatie is voor de JD uit den boze. Niet iedereen is gelijk, en dat is maar goed ook. Dat maakt het kleurrijk. Maar we zijn wel allemaal gelijkwaardig en iedereen moet gelijke kansen hebben, ongeacht ras, geloof, huidskleur, geslacht of seksuele voorkeur. De overheid moet meer doen om te zorgen dat achtergestelde groepen betere kansen krijgen in de maatschappij.
De JD is voor een radicale democratisering van de maatschappij. Niet alleen in de politiek maar ook in bedrijven, scholen, pensioenfondsen enz. moeten de mensen die het aangaat (werknemers, leerlingen/ouders, pensioengerechtigden) meer zeggenschap krijgen. Dat is de beste garantie dat met ieders belangen rekening wordt gehouden.

In dit politiek programma kun je lezen wat bovenstaande beginselen betekenen voor diverse beleidsterreinen, van de kinderrechter tot Zuid-Afrika en van het milieu tot de kabinetsformatie.
Dat wil niet zeggen dat er over elk maatschappelijk probleem een standpunt te vinden is. Het is geen verkiezingsprogramma, want de JD streeft geen politieke macht na. Maar het geeft een beeld van wat voor de JD de meest interessante vraagstukken zijn en hoe zij daar over denkt.

Hoofdstuk 1 DEMOCRATISERING

Voor de JD is een zo groot mogelijke betrokkenheid van de burger bij de politiek een erg belangrijk uitgangspunt. In dat opzicht is de parlementaire democratie zoals die op dit moment functioneert op een aantal punten sterk voor verbetering vatbaar. Twee duidelijke voorbeelden hiervan zijn de procedure rond de kabinetsformatie en de benoeming van burgemeesters.

1.1 Kabinetsformatie

Het belangrijkste bezwaar dat tegen de huidige gang van zaken rond de kabinetsformatie kan worden ingebracht is dat de burger vrijwel geen invloed en controle heeft op de formatie.
De te grote aandacht die tijdens de kabinetsformatie wordt besteed aan het regeerakkoord leidt tot een verstrengeling van de verantwoordelijkheden van regering en Tweede Kamer. De regeringsfracties in de Tweede Kamer gaan teveel op de stoel zitten van de regering. Daardoor komt de controlerende taak van de Tweede Kamer in de knel, omdat zij eigenlijk zichzelf moet controleren. Bovendien maken de regeringspartijen hun controlerende taak ondergeschikt aan het behoud van de coalitie.
Een ander principieel bezwaar is dat er niemand voor de formatie verantwoording aflegt. Het zittende kabinet niet, want dat is demissionair en staat buiten de formatie. De (in)formateur niet want die hoeft alleen aan de koningin verslag uit te brengen. En ook de koningin niet, want die is volgens de grondwet onschendbaar, hoewel zij tijdens de formatie belangrijke beslissingen neemt.
Bovenstaande bezwaren worden nog versterkt door de huidige partij-politieke cultuur. De formatie vindt grotendeels achter gesloten deuren plaats. Bij het bereiken van compromissen geven opportunisme en partij-politieke belangen meestal de doorslag in plaats van inhoudelijke argumenten of de kwaliteit van het te vormen kabinet. De regeringspartijen willen door een gedetailleerd regeerakkoord hun invloed op het regeringsbeleid vergroten. Maar daarmee verliezen zij een groot deel van hun invloed tijdens de regeerperiode omdat ze ook zelf aan het regeerakkoord gebonden zijn.
Een praktisch bezwaar is nog de lange duur van de formaties. In die tijd is er geen slagvaardige regering.

De genoemde bezwaren zijn zo ernstig dat structurele veranderingen nodig zijn. Daarbij denken we bijvoorbeeld aan een gekozen minister-president, zoals D66 heeft voorgesteld. Hiervoor is echter een wijziging van de grondwet nodig, ~~wat~~ hetgeen veel tijd kost. Om op korte termijn verbeteringen te realiseren is een formatiewet nodig. Hierin moet het volgende geregeld worden:

- De Tweede Kamer wijst binnen veertien dagen na de verkiezingen in een openbaar debat een formateur aan.
- De Tweede Kamer stelt in de opdracht aan de formateur de politieke kleur van de gewenste coalitie vast en de termijn waarbinnen de formatie moet zijn afgerond. Slaagt een formateur er niet in een kabinet binnen de gestelde termijn te formeren dan stelt de Kamer een nieuwe formatieopdracht op.

- De formateur is verantwoording schuldig aan de Tweede Kamer. Hij moet de Kamer alle gewenste inlichtingen verschaffen.
- De formateur wordt aangesteld bij Koninklijk Besluit, waarbij hij zelf het contraseign geeft (zoals normaal een minister doet).

Aan de gewoonte dat een kabinet aftreedt bij de verkiezingen moet een einde komen. De oude ministersploeg moet pas aftreden als er een nieuw kabinet is. Verder moet een regeerakkoord alleen het beleid op hoofdlijnen vastleggen en moet de band tussen kabinet en regeringsfracties losser worden. Maar vooral is een verandering van de politieke cultuur nodig.

1.2 Burgemeesters

Burgemeesters worden benoemd door de Kroon (de regering). De landelijk politieke lobby om burgemeestersposten te verdelen naar rato van het aantal Tweede Kamer-zetels speelt daarbij vaak een grote rol.
De burgemeester is voor de uitvoering van zijn taken geen verantwoording schuldig aan de gemeenteraad. Daarmee wordt afbreuk gedaan aan de positie van de gemeenteraad als hoogste orgaan van de gemeente.
Om de invloed van de burger op het gemeentebestuur te vergroten is de JD voor een rechtstreeks door de bevolking te kiezen burgemeester, gelijktijdig met de verkiezing van de gemeenteraad. Daarmee wordt de lokale democratie versterkt en wordt aangesloten bij de gewenste decentralisatie.
De taken en bevoegdheden die nu nog in de wet zijn voorbehouden aan de burgemeester of het College van Burgemeester en Wethouders moeten worden overgedragen aan de gemeenteraad, zodat dit onomstotelijk het hoogste orgaan in de gemeente is. De gemeenteraad zou vervolgens deze taken en de formatie van het college aan de burgemeester kunnen delegeren.

Zolang de grondwet nog niet in bovenstaande zin is gewijzigd moet er een wettelijk omschreven recht van de gemeenteraad komen tot bindende voordracht voor de burgemeestersbenoeming. Een burgemeester in wie de gemeenteraad geen vertrouwen (meer) heeft behoort meteen ontslag te nemen of te krijgen.

1.3 Rekenkamer en Nationale Ombudsman

Elk jaar worden door onder andere de rekenkamer en de nationale ombudsman onrechtvaardigheden, verkeerd beleid, miskleunen en mismanagement bij de staat geconstateerd. Soms wordt jarenlang over een zaak geklaagd, zonder dat er ook maar iets verandert of dat er voor de betrokkenen gevolgen aan verbonden zijn. De pogingen om op de ombudsman en de rekenkamer te bezuinigen maken dit allemaal nog erger.
De JD protesteert tegen iedere vorm van bezuiniging op de rekenkamer en de nationale ombudsman. Verder vindt de JD dat ambtenaren en bewindslieden meer verantwoording moeten afleggen voor hun bestuur en dat er gevolgen moeten worden verbonden aan fouten in beleid en uitvoering. Dit moet wettelijk geregeld worden.

1.4 Centrumpartij en Centrum-Democraten

Nederland is een democratische rechtsstaat. Partijen en groeperingen die in hun uitspraken standpunten verwoorden die tegen de democratische beginselen ingaan moeten verboden worden en mogen dus niet aan verkiezingen meedoen. Iedere partij moet aan deze democratische beginselen voldoen, maar moet ook volgens deze beginselen behandeld worden.
De JD keurt de denkbeelden van partijen als de Centrumpartij en de Centrum-Democraten af omdat ze racistisch zijn. Maar deze partijen moeten, zolang ze niet door de rechter verboden zijn, binnen de normale rechtsgang behandeld worden. Ordeverstoringen tijdens gemeenteraadsvergaderingen, zoals gedaan door het "Comité geen fascisten in de raad", worden afgekeurd omdat deze acties zelf een aantasting van de democratische beginselen zijn.

Hoofdstuk 2 EMANCIPATIE EN GELIJKE BEHANDELING

Gelijke behandeling van alle burgers is een grondrecht. Toch worden vele groepen in de maatschappij achtergesteld en gediscrimineerd. Vrouwen, homosexuelen, etnisch-culturele bevolkingsgroepen (minderheden), jongeren, ouderen, zieken en mensen met een handicap wordt het om uiteenlopende redenen moeilijk gemaakt op volwaardige wijze in de maatschappij te functioneren. Van de overheid moet een actief beleid gevraagd worden om achterstanden van deze groepen (prioriteitsgroepen) in te lopen en discriminatie te bestrijden.
Een goede Wet Gelijke Behandeling is daarin essentieel, maar laat al vele jaren op zich wachten. De JD dringt er op aan dat deze wet zo snel mogelijk in de Tweede Kamer wordt behandeld. Ook moet de overheid belangenorganisaties van prioriteitsgroepen zowel financieel als politiek meer mogelijkheden geven.

Het emancipatieproces heeft als doel gelijke kansen voor alle individuen in de samenleving te bewerkstelligen. Om voor iedereen de mogelijkheid tot individuele ontplooiing te creëren is een mentaliteitsverandering nodig.
Het bewerkstelligen van een mentaliteitsverandering is een taak van de overheid. Onder andere door intensieve voorlichtingscampagnes en vooral in het onderwijs kan deze verandering bereikt worden. Daarom moet het onderwijs meer ingesteld worden op het emancipatieproces, bijvoorbeeld door meer aandacht ~~voor~~ de multiculturele samenleving, homosexualiteit en de arbeidsmarktpositie van meisjes. Onderwijsmateriaal moet zo herschreven en geschreven worden dat bestaande rolpatronen niet worden bevestigd.

2.1 Arbeidsmarkt

Een voorbeeld van achterstand van bepaalde groepen is de positie op de arbeidsmarkt. Om tot een evenredige verdeling van beschikbare arbeid voor alle groepen te komen moeten bedrijven en overheidsinstellingen worden onderworpen aan een rapportageplicht over de vacaturevervulling van de afgelopen periode. Als het percentage vacatures dat vervuld is door prioriteitsgroepen hoger is dan het voor het bedrijf vastgestelde streefpercentage volgen voordelen in de belasting- of premiesfeer.
Bij sollicitatieprocedures moeten de kansen van prioriteitsgroepen eveneens vergroot worden. Daarom zal bij gelijke geschiktheid de voorkeur moeten worden gegeven aan een lid van een prioriteitsgroep. Als ondersteunende maatregel moet men meer dan nu aandacht schenken aan het emancipatie-proces in de opleidingen en trainingen voor personeelsfunctionarissen.

Iedereen moet de mogelijkheid hebben te gaan werken, onafhankelijk van de gezinssituatie. Daarom zijn in de toekomst grote inspanningen nodig om meer kinderopvang van de grond te krijgen.
De overheid moet de werkgevers verplichten tot het creëren van betaalbare kinderopvang voor de werknemers. Startende kinderopvanggelegenheden moeten met subsidies gestimuleerd worden.

2.2 Sociale zekerheid

Het mensenrechtenbeleid is de hoeksteen van het buitenlands beleid van Nederland. Het belangrijkste internationale verdrag op het gebied van mensenrechten is het VN-verdrag voor Burger- en Politieke Rechten (Bupo-verdrag). Daarin wordt onder andere gelijke behandeling van mannen en vrouwen voorgeschreven (net als in de Nederlandse Grondwet en de Derde Richtlijn van de Europese Gemeenschap). De rechter heeft uitgesproken dat dit verdrag ook in de sociale wetgeving van toepassing is.
Naar aanleiding daarvan is geopperd dat het Bupo-verdrag opgezegd zou moeten worden vanwege de hoge kosten van gelijke behandeling in de sociale zekerheid. Als dit al mogelijk zou zijn zou het Nederland buiten de internationale orde plaatsen.
De JD vindt dat financiële overwegingen altijd ondergeschikt moeten zijn aan het principe van gelijke behandeling voor allen. Het Bupo-verdrag moet daarom zonder enig voorbehoud worden toegepast. De Nederlandse sociale wetgeving moet dus zo snel mogelijk worden aangepast zodat mannen en vrouwen volledig gelijk worden behandeld.

De ongelijke behandeling is trouwens het gevolg van het toepassen van het kostwinnersbeginsel. Daarom vinden wij dat het sociale stelsel moet worden geïndividualiseerd en het kostwinnersbeginsel moet worden losgelaten (zie ook paragraaf 7.1).

2.3 Vrouwendienstplicht

Naar aanleiding van de nota "Vrouw in de krijgsmacht" is in de Tweede Kamer een discussie gevoerd over onder andere het invoeren van dienstplicht voor vrouwen. Een van de belangrijkste argumenten daarvoor was een dreigend tekort aan mannelijke dienstplichtigen, wat een gelegenheidsargument is.
Dienstplichtigen verkeren in een achterstandspositie omdat de dienstplicht niet als volwaardige arbeid wordt behandeld en beloond. Ook vrouwen hebben nog steeds een achterstand in de maatschappij. Een onderbreking van hun loopbaan maakt die achterstand alleen maar groter. Van gelijke behandeling kan alleen sprake zijn als de positie van mannen en vrouwen in de maatschappij gelijk is.
Uiteindelijk moet op principiële gronden een keuze gemaakt worden voor vrouwendienstplicht, en niet op opportunistische gronden. Pas als dienstplicht als volwaardige arbeid wordt gezien zou vrouwendienstplicht een grotere gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen betekenen. Invoering van vrouwendienstplicht op dit moment moet dus afgewezen worden.

2.4 Etnisch-culturele bevolkingsgroepen

Nederland is een samenleving met veel verschillende culturen. Die culturele verscheidenheid vinden wij positief. Kennis nemen van elkaars cultuur draagt bij tot een pluriforme samenleving en bevordert onderlinge verdraagzaamheid.
De overheid moet discriminatie van etnisch-culturele bevolkingsgroepen (minderheden) scherper vervolgen. Door voorlichting, opleidingsfaciliteiten en subsidiëring van organisaties van

buitenlanders moeten de emancipatie en volwaardige deelname aan onze maatschappij bevorderd worden.
Bij het bepalen van rechten en plichten van mensen zou de vraag of iemand al lang in Nederland woont (duurzaam ingezetenschap) belangrijker moeten zijn dan zijn of haar nationaliteit. Daarom moeten langdurige verschillen in wettelijke status tussen Nederlandse en buitenlandse inwoners van ons land worden opgeheven.

De JD is voor opheffing van de vreemdelingenpolitie. De politietaken kunnen worden uitgevoerd door de normale politie; de administratief-rechtelijke taken door het normale justitie-apparaat. Verder vinden we dat migranten die al drie jaar een verblijfsvergunning hebben, recht moeten krijgen op een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd. De partner en minderjarige kinderen vanaf 16 jaar van een houder van een verblijfsvergunning moeten recht krijgen op een zelfstandige verblijfsvergunning als zij drie jaar in Nederland hebben gewoond.
Buitenlanders moeten vrij zijn om te kiezen of ze terug willen naar het land van oorsprong. Hun kinderen vanaf 16 jaar moeten in Nederland kunnen blijven. Bovendien moeten de migranten en hun partners en kinderen het recht hebben om binnen drie jaar terug te keren naar Nederland.

Om diverse redenen ontstaan in de steden ghetto's van mensen met een laag inkomen, waaronder naar verhouding veel mensen uit etnisch-culturele bevolkingsgroepen. Dit is zeer slecht voor de integratie van de verschillende bevolkingsgroepen in de maatschappij.
De overheid moet de woningmarkt sturen om ghetto's tegen te gaan, voorzover dat niet ingaat tegen de wensen van individuele personen om in de buurt of bij de buren van hun eigen keuze te wonen (bijvoorbeeld als die van de eigen culturele bevolkingsgroep of familie zijn).

2.5 Homosexuelen

Homosexuelen hebben geen aantoonbare structurele achterstand op de arbeidsmarkt, behalve op deelgebieden. Daarom wijst de JD een quoteringsregeling (zoals beschreven in paragraaf 2.1) voor homosexuelen af. De achterstand van deze groep ligt veeleer op het gebied van maatschappelijke acceptatie van leefpatronen en samenlevingsvormen.

De Nederlandse samenleving kent een grote diversiteit aan samenlevingsvormen.
De rechten en plichten die verbonden zijn aan het huwelijk verschillen nogal van die aan andere samenlevingsvormen. Bovendien heeft het huwelijk voor veel mensen een emotionele waarde boven andere samenlevingsvormen. Het huwelijk is echter alleen toegestaan voor man en vrouw.
Het kiezen van een samenlevingsvorm is een individuele keuze, waarop de overheid geen invloed uit mag oefenen. Daarom vindt de JD dat het huwelijk mogelijk moet zijn voor mens en mens, ongeacht hun geslacht of sexuele voorkeur.
Overigens mag het traditionele huwelijk sociaal-economisch niet langer bevoorrecht worden boven andere samenlevingsvormen.

Bij adoptie moet het belang van het kind altijd voorop staan. Er bestaat echter geen enkele aanwijzing dat kinderen die niet in een man/vrouw-relatie zijn opgevoed daar schade van hebben geleden. Ook blijkt nergens uit dat alleenstaanden en homo-paren minder goed in staat zijn kinderen op te voeden dan hetero-paren. Het is zelfs waarschijnlijk dat in niet-man/vrouw-relaties minder conformistisch gedacht en dus opgevoed wordt dan in veel traditionele gezinnen.
Iedereen moet in de gelegenheid worden gesteld kindervreugd (en kinderleed) te kennen. Daarom vindt de JD dat in het algemeen iedere meerderjarige in aanmerking moet kunnen komen voor adoptiename, ongeacht zijn of haar sexuele geaardheid en ongeacht het al dan niet hebben van een duurzame relatie. Wel kunnen er aan adoptieouders aanvullende voorwaarden worden gesteld, zoals ook nu bij wet geregeld.

De christelijke partijen in het parlement vinden dat bepaalde vormen van discriminatie van homosexuelen in de Wet Gelijke Behandeling moeten worden toegestaan (bijvoorbeeld op christelijke scholen en instellingen van gezondheidszorg). Vanzelfsprekend is dat voor de JD absoluut onaanvaardbaar.

2.6 Minderjarigen

In beginsel hebben alle mensen dezelfde rechten en plichten. De uitoefening daarvan kan echter verschillen, afhankelijk van omstandigheden en behoeften. Leeftijd is daarvoor minder relevant dan het aankunnen van bepaalde verantwoordelijkheden. Voor de rechtszekerheid is het echter onvermijdelijk om leeftijdsgrenzen vast te stellen.

Er is sterke behoefte aan een meer samenhangende wetgeving op het gebied van jeugdbeleid. Als basisnorm moet gehanteerd worden de verantwoordelijkheid van de ouders met als aanvulling enkele concrete rechten van jongeren. Tot deze rechten moeten in ieder geval behoren: vrije keuze van vervolgonderwijs, vrije keuze van beroep en betrekking, vrije keuze van relatie en relatievorm vanaf 14 jaar en het recht zich tot een maatschappelijk hulpverlener te wenden.
In de wet moet uitdrukkelijk het beginsel erkend worden dat kinderen het recht hebben zelf over hun persoonlijke en zakelijke belangen te beslissen. Minderjarigen onder 12 jaar moeten alleen rechtshandelingen mogen verrichten waarvoor zij van hun wettelijk vertegenwoordiger toestemming hebben gekregen. Minderjarigen tussen 12 en 16 jaar zouden alleen die rechtshandelingen niet mogen verrichten die naar maatschappelijk gebruik gewoonlijk niet door hen worden verricht. Minderjarigen ouder dan 16 jaar zouden alleen die rechtshandelingen niet mogen verrichten die expliciet in de wet omschreven staan.
Uitgaande van de eigen persoonlijke verantwoordelijkheid van de minderjarige zou de jeugdige leeftijd waarop een strafbare daad wordt gepleegd op zichzelf geen reden mogen zijn de persoon niet aansprakelijk te stellen voor zijn fouten. Vanaf 14 jaar geldt er voor ouders alleen financiële schuldaansprakelijkheid.

Jeugdigen hebben het recht op een eigen sexualiteitsbeleving. Mensen moeten, ongeacht hun leeftijd, beschermd worden tegen (sexuele) dwang, geweld en belemmering in de keuzevrijheid.
Ouders kunnen bij de geboorte kiezen hun kind de achternaam van de vader of van de moeder geven. Vanaf 14 jaar heeft het kind het recht eenmaal naamsverandering aan te vragen, zowel van de achternaam als van de voornamen.
Bij echtscheiding moeten kinderen ouder dan 12 jaar het recht op inspraak hebben over aan welke ouder ze worden toegewezen. Kinderen jonger dan 12 moeten door de rechter gehoord kunnen worden. De ouder aan wie het kind niet wordt toegewezen moet het recht hebben op informatie over het kind. De rechter zou een omgangsregeling moeten weigeren als daar bij kinderen boven de 12 jaar ernstige bezwaren tegen bestaan.

Vanaf 12 jaar heeft het kind recht op zakgeld. Kinderbijslag moet (in afwachting van een basisinkomen, zie paragraaf 7.2) direct worden uitgekeerd aan de minderjarige vanaf 16 jaar, waarbij de rangorde in het gezin moet verdwijnen. Alle studerenden vanaf 18 jaar moeten recht hebben op studiefinanciering, waarbij het principe geldt van onafhankelijkheid van de ouders.

2.7 Ouderen

Onderscheid op grond van leeftijd wordt vaak ten onrechte gemaakt.
De verplichting om op 65-jarige leeftijd met pensioen te gaan moet worden omgezet in een recht, zodat het mogelijk wordt door te werken als men dat wil en men daartoe in staat is. Het recht op AOW vanaf 65 jaar blijft natuurlijk bestaan.
Het vermelden van een gewenste leeftijd in een sollicitatieadvertentie moet vermeden worden.

2.8 Mensen met een handicap

Voor de integratie van mensen met een handicap in de samenleving is het noodzakelijk dat ze zo min mogelijk belemmerd worden in hun bewegingsvrijheid en niet geïsoleerd worden van de rest van de maatschappij.
Bij wet moet geregeld worden dat overheidsgebouwen in bouwkundig opzicht en openbaar vervoer in technisch opzicht volledig toegankelijk worden gemaakt voor mensen met een handicap. Bedrijven moeten verplicht worden hetzelfde te doen.
Bij nieuwbouw moeten alle woningen goed toegankelijk worden gebouwd voor mensen met een handicap. Bij renovatie moet een zo groot mogelijk deel op adequate wijze (kunnen) worden aangepast voor mensen met een handicap. Zij moeten prioriteit krijgen bij de toewijzing van woningen.

Hoofdstuk 3 ONDERWIJS

3.1 Voortgezet onderwijs

Onderwijs is van groot belang voor de opvoeding van iedere burger. Het bereidt de mens voor op het functioneren in de maatschappij en speelt daarom een belangrijke rol in het bereiken van gelijke ontplooiingskansen voor iedereen. Onderwijs is niet alleen van nut voor het individu maar ook voor de maatschappij. Het basis- en voortgezet onderwijs zijn dan ook maatschappelijke voorzieningen waar iedere (jeugdige) burger kosteloos gebruik van moet kunnen maken.

In het basisonderwijs staat algemene vorming voorop, maar in het voortgezet onderwijs is de diversiteit van groter belang. In verband met de maatschappelijke behoeften en de capaciteiten en wensen van de leerling. Het huidige, op de Mammoetwet gebaseerde onderwijsstelsel is hiervoor een goed uitgangspunt. Het biedt aan alle middelbare scholieren de mogelijkheid op een zo hoog mogelijk niveau de opleiding te beëindigen, ook al is men op een (te) laag niveau begonnen.
Het onderwijssysteem moet dan ook in stand blijven. Het sluit in het algemeen goed aan bij de wensen van de leerling. Verbeteringen zijn echter wel mogelijk. Doorstroming wordt in de praktijk soms bemoeilijkt doordat onderwijsprogramma's op vergelijkbare niveaus totaal verschillend zijn. De overstap van bijvoorbeeld een beroepsopleiding naar algemeen vormend onderwijs (MAVO, HAVO e.d.) is verre van gemakkelijk. Daarom moeten de onderwijsprogramma's beter op elkaar worden afgestemd.

Om het onderwijs nog beter aan te laten sluiten bij de individuele wensen en mogelijkheden is uitbreiding van de keuzemogelijkheden binnen een bepaald onderwijstype gewenst. Dit is mogelijk door bijvoorbeeld samenwerking (of eventueel zelfs integratie) met andere onderwijsinstellingen op hetzelfde niveau, hoewel dat vaak op organisatorische problemen stuit.
Deze vormen van samenwerking moeten vooral regionaal plaatsvinden. Ze bevorderen overigens ook de genoemde afstemming van onderwijsprogramma's en vergemakkelijken dus het overstappen.

Om te voorkomen dat het huidige onderwijssysteem vast roest moeten experimenten mogelijk blijven en moeten nieuwe onderwijsvormen zich kunnen blijven ontwikkelen. De JD staat dan ook positief tegenover de middenschool. Een dergelijke onderwijsvorm kan een goede aanvulling zijn op de bestaande onderbouw van het beroepsonderwijs en het algemeen vormend onderwijs maar kan deze niet vervangen. Evenmin is de JD voor het opheffen van zelfstandige gymnasia. Dit zou kunnen leiden tot nivellering van het voortgezet onderwijs. Bovendien voorzien deze scholen in een grote behoefte.

Bij het opheffings- en vestigingsbeleid ten aanzien van scholen dient over het karakter (bijzonder of openbaar) van de betreffende school pas beslist te worden na een peiling van behoeften van ouders en leerlingen in het betreffende gebied. Dit om de scheve verhoudingen in bepaalde regio's tussen het bijzonder en openbaar onderwijs recht te trekken. Bij de beoordeling over

opheffing van zelfstandige MAVO's moet niet alleen het leerlingenaantal maar ook de reistijd naar soortgelijke scholen in aanmerking genomen worden.

Het huidige onderwijs is onvoldoende praktijkgericht en sluit in dit opzicht onvoldoende aan bij de wensen van de leerlingen. Zonder dit op ieder schooltype te willen toepassen is het wenselijk dat er in het onderwijs meer praktische vaardigheden worden opgedaan, dat er meer "beroepservaring" wordt opgedaan (stages, beroepsoriënterend onderwijs) en dat er beter aangesloten wordt bij de ervaringswereld van de leerlingen.

In verband met de genoemde samenwerking en om het onderwijs sneller in te kunnen laten spelen op maatschappelijke ontwikkelingen (zoals informatisering, zie ook paragraaf 8.1) is het wenselijk dat onderwijsinstellingen een grotere keuzevrijheid krijgen in het samenstellen van de te verzorgen cursussen. Daartoe zal een groter deel van het beschikbare geld voor de onderwijs-instelling vrij besteedbaar moeten zijn. Eisen van de centrale overheid moeten hierbij de gelijkwaardigheid van overeenkomstige opleidingen waarborgen.

Onderwijs moet jongeren de kans bieden vaardigheden te ontwikkelen en kennis op te doen zodat zij goed kunnen deelnemen aan de maatschappij en politiek; hiervoor is het vak Maatschappijleer een onontbeerlijk onderdeel van het onderwijs. Om de status van dit vak bij leraren en leerlingen te verhogen dient Maatschappijleer als eindexamenvak te worden toegelaten. Het moet aan iedere leerling mogelijk zijn dit vak in het keuzepakket te kiezen.

Leerlingen zijn zeer goed in staat te oordelen over hun eigen onderwijssituatie. Er moeten aan hen dan ook meer bevoegdheden en verantwoordelijkheden in die zin worden gegeven. De rechtspositie van leerlingen in het onderwijs is onduidelijk en slecht geregeld. Daarom moet er een wettelijke regeling komen die de invoering van een leerlingenstatuut op alle scholen voor het voortgezet onderwijs regelt. De voorstellen van het Landelijk Aktie-Kommitee Scholieren (LAKS) vormen hiervoor voorlopig de beste basis.

3.2 Wetenschappelijk onderwijs

Niet alleen in het voortgezet onderwijs maar ook in het wetenschappelijk onderwijs moeten samenwerking en differentiatie bevorderd worden. Dit is noodzakelijk om de positie van de instellingen die wetenschappelijk onderwijs verzorgen in de relatie met de overheid te versterken. Dat deze versterking nodig is, is gebleken uit de op de korte termijn gerichte maatregelen die in het wetenschappelijk onderwijs genomen zijn onder druk van de bezuinigingen.

De rol van de overheid moet beperkt worden tot stimulatie en kwaliteitsbewaking van de twee doelstellingen van de wetenschappelijke instellingen. Namelijk, ten eerste, het overdragen van kennis en methoden aan studenten (onderwijs) en, ten tweede het doen van onderzoek ter uitbreiding van de wetenschappelijke kennis en ook voor maatschappelijke doeleinden.

De instellingen moeten dus meer autonomie krijgen. Bijvoorbeeld het innen van het collegegeld moet door de instellingen zelf gedaan worden.

De JD sluit zich aan bij het D66-voorstel "Studeren op 2010" om de vijftien instellingen van wetenschappelijk onderwijs regionaal te clusteren. Zo'n clustering zou er bijvoorbeeld als volgt uit kunnen zien:

1. De Rijks Universiteit Groningen en de Universiteit Twente;
2. De Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit in Amsterdam;
3. De Rijks Universiteit Utrecht, de Landbouw Universiteit Wageningen en Nijenrode;
4. De Rijks Universiteit Leiden, de Technische Universiteit Delft en de Erasmus Universiteit in Rotterdam;
5. De Katholieke Universiteit Brabant, de Technische Universiteit Eindhoven, de Katholieke Universiteit Nijmegen en de Rijks Universiteit Limburg;
6. De Open Universiteit.

Ter voorkoming van een log bestuursapparaat moeten de faculteiten zelfstandiger kunnen opereren. Het overkoepelend bestuur moet slechts verantwoordelijk blijven voor planning en financiën. Wanneer bovendien de instellingen zich binnen het cluster profileren met een eigen identiteit zal grotere doelmatigheid, concentratie van voorzieningen en kwaliteitsverhoging het gevolg zijn. Met deze maatregelen wordt ook de positie van de gezamenlijke instellingen ten opzicht van de overheid sterker.

Hoofdstuk 4 LEVEN EN WELZIJN

4.1 Euthanasie

Iedereen moet het recht hebben zelf beslissingen te nemen, in het bijzonder als het een zaak betreft die alleen de persoon zelf aangaat. Wanneer iemand in een onhoudbare noodtoestand (bij ondragelijk lichamelijk of geestelijk lijden zonder uitzicht op herstel) uitdrukkelijk vraagt om het beëindigen van het leven (euthanasie) en wanneer deze vraag gebaseerd is op een ernstig verlangen naar de dood, dan mag hem of haar euthanasie niet ontzegd worden.

Duidelijk is dat vrijwilligheid voorop moet staan. Daarom moeten voldoende waarborgen bestaan om misstanden te voorkomen. Aangezien het niet gaat om een genezende handeling maar om een onherroepelijke daad, het beëindigen van leven, valt euthanasie niet op dezelfde wijze onder medische ethiek als normale (genezende) medische ingrepen. Alleen een wettelijke regeling kan garanties bieden voor de genoemde waarborgen. Het initiatief-wetsontwerp van D66 biedt hiervoor een beter uitgangspunt dan het wetsontwerp van het kabinet-Lubbers II.

4.2 Gebruik van embryo's

Experimenten met pre-embryo's kunnen van groot nut zijn voor de volksgezondheid. Het hiervoor gebruiken van pre-embryo's, die als overschot zijn ontstaan na bevruchting van eicellen buiten het lichaam, moet dan ook in principe toegestaan zijn.
Omdat echter bij dergelijk onderzoek de grenzen van het ethisch toelaatbare worden genaderd mogen de experimenten alleen onder strikte controle geschieden. Daarom moet dit onderzoek verboden zijn totdat regels zijn opgesteld en controle-instanties functioneren.

4.3 Hinder door roken

De vrijheid van een persoon mag in principe geen hinder veroorzaken voor anderen. Tabaksrook kan hinder veroorzaken en schadelijk zijn voor de gezondheid. Daarom moet roken in openbare gelegenheden verboden worden, behalve op plaatsen waar het nadrukkelijk is toegestaan.

4.4 Condoom in het ziekenfondspakket

Voorkoming van aids is belangrijk, niet alleen voor de volksgezondheid maar ook vanwege de hoge kosten van medische verzorging van aids-patiënten. Het gebruik van condooms is een goed middel om overdracht van het virus dat aids veroorzaakt te voorkomen. De overheid dient daarom het gebruik van condooms niet alleen te stimuleren maar ook te betalen. Vergoeding van de kosten van condooms moet daarom deel uitmaken van het ziekenfondspakket.

Hoofdstuk 5 MILIEU

Voor de mens is een gezond milieu een absolute bestaansvoorwaarde. Aantasting van het milieu bedreigt dus naast het voortbestaan van plant en dier ook dat van de mens. Behalve die gebruikswaarde heeft het milieu ook waarde op zichzelf. Vervuiling van het milieu moet daarom tegengegaan worden. Twee principes moeten hierbij zijn: a) vervuiling moet bij de bron bestreden worden en b) de vervuiler betaalt.
Om het milieu effectief schoon te maken en te beschermen zal een radicale mentaliteitsverandering tot stand gebracht moeten worden. Men moet het milieu als een kostenfactor gaan beschouwen.

5.1 Maatregelen ter bescherming van bodem, lucht en water

Delen van de bodem zijn in het verleden ernstig vervuild geraakt. Het schoonmaken van de bodem zoals dat is ingezet moet met kracht worden voortgezet. Verdere vervuiling dient voorkomen te worden. Hiervoor is een lange-termijn actieplan nodig. Niet alleen industriële bodemvervuiling maar ook agrarische vervuiling dient beperkt te worden. Het gebruik van kunstmest moet worden teruggebracht tot ecologisch aanvaardbare hoeveelheden en ook het toepassen van giftige bestrijdingsmiddelen moet worden teruggedrongen.

Om uitstoot van zwaveldioxide en stikstofoxiden door de industrie en particulieren terug te brengen zijn strenge normen noodzakelijk. Voor het bereiken van deze normen moet de overheid ondersteunende subsidies verstrekken.
In het verkeers- en energiebeleid dient terdege rekening gehouden te worden met luchtverontreiniging. Dit komt aan de orde in 5.2 en 5.3.

Lucht- en bodemvervuiling leiden uiteindelijk ook tot waterverontreiniging. Terugdringen van deze vervuilingen zal dus ook minder vuil water opleveren. Daarnaast is het echter ook nodig directe watervervuiling tegen te gaan. Zo moet er samen met andere betrokken landen een saneringsbeleid opgesteld worden voor de Rijn en de Maas. Voor wat betreft de Maas moeten de bestaande verdragen, die niet uitvoerbaar zijn, worden vervangen door nieuwe verdragen. Ook dient een beheerplan voor de Noordzee opgesteld te worden. Er moeten regels komen voor de exploitatie van olie en gas op zee ter voorkoming van aantasting van het milieu.

Tenslotte is de JD tegen inpoldering van het Markermeer. Het is de vraag of inpoldering economisch rendabel is, terwijl de nadelen duidelijk zijn: het meer gaat als zoetwaterreserve verloren, waterrecreatie is niet langer mogelijk en het droogleggen leidt tot vervuiling van de randmeren.

5.2 Milieu en verkeersbeleid

Met het oog op een meer milieuvriendelijk verkeer moet het gebruik van openbaar vervoer gestimuleerd worden. Verbetering van de dienstverlening (netuitbreiding, verkorting van wachttijden, etc.) en verlaging van de prijzen (eventueel drastisch, bijvoorbeeld 30 procent) kunnen dit bewerkstelligen. In specifieke gevallen, zoals ambtenaren met hoge reiskosten, kan een OV-jaarkaart door de overheid beschikbaar worden gesteld. Daarvoor moeten waarschijnlijk de belastingen omhoog of moet bezuinigd worden op andere overheidsuitgaven. Bij het laatste kan gedacht worden aan geld dat bestemd is voor autoverkeer.
Bij toenemend gebruik van het openbaar vervoer is uitbreiding noodzakelijk, vooral over de korte en middellange afstanden. Op de begroting van Verkeer en Waterstaat zal voldoende geld moeten worden vrijgemaakt om knelpunten in het spoorwegnet op zo kort mogelijke termijn weg te werken.

Een net van hoge snelheidstreinen (TGV) dat alle grote bevolkingscentra in Europa verbindt is niet alleen gewenst uit oogpunt van infrastructuur, maar ook vanwege gunstige effecten voor het milieu. De aantasting van het landschap wordt ruimschoots goedgemaakt door afname van het vliegverkeer over de middellange afstand.
Het aanleggen van een tracé door het "groene hart" van de randstad of door andere gebieden die uit milieu-oogpunt van groot belang zijn is niet gewenst. Bij de aanleg moeten de mogelijkheden voor aansluiting op het internationale net zoveel mogelijk worden opengelaten; Nederland als eindpunt is niet wenselijk.

Uitlaatgassen van auto's zijn een belangrijke bron van milieuvervuiling. De beste manier om deze te bestrijden is het ontwikkelen en verplicht stellen van schonere motoren. Katalysatoren bieden slechts een tijdelijke oplossing.
Voor het ontwikkelen van een schonere motor zijn echter alleen maatregelen op Europees niveau mogelijk. Het is dan ook wenselijk dat binnen de Europese Gemeenschap afspraken worden gemaakt en middelen ter beschikking worden gesteld, zodat voor het jaar 2000 de Europese autoindustrie in staat is alle geproduceerde auto's te voorzien van een aanmerkelijk schonere motor. De regering dient hiertoe in de EG het voortouw te nemen door strenge milieunormen dwingend voor te schrijven. In Europees verband moet de EG door middel van verordeningen strenge normen voor de uitstoot van uitlaatgassen vaststellen. Die moeten dan niet alleen gelden voor benzinemotoren maar ook voor dieselmotoren.
Een regelmatige milieukeuring is noodzakelijk om te controleren of de auto's nog schoon genoeg zijn.

Om op korte termijn tot lagere uitstoot van milieuvervuilende gassen te komen moet het autogebruik ontmoedigd worden. Een geschikt middel hiervoor is het opnemen van milieuheffingen en wegenbelasting in de accijns (belasting) op autobrandstoffen. Bovendien betaalt op die manier iemand die meer van de wegen gebruik maakt ook meer voor de bouw en het onderhoud daarvan. De problemen voor de pomphouders in de grensstreken wegen niet zo zwaar dat de maatregelen geen doorgang mogen krijgen. Eventueel worden ze schadeloos gesteld. De problemen doen zich trouwens niet voor als het idee in Europees verband wordt ingevoerd.

Het rijden op LPG moet door belastingmaatregelen aantrekkelijker worden gemaakt. Tolheffing op drukke verkeerspunten is alleen aanvaardbaar wanneer dit geen vertraging veroorzaakt. Mensen moeten gestimuleerd worden dicht bij hun werk te gaan wonen door de overdrachtsbelasting en het reiskostenforfait af te schaffen. Satelietsteden als Almere, Zoetermeer en Nieuwegein moeten eigen werkgelegenheid krijgen om forenzen-verkeer te beperken. De scheiding van woonwijken en industriegebieden dient uit oogpunt van woongenot en veiligheid echter wel gehandhaafd te blijven.

In de stad moeten grotere gebieden autovrij gemaakt worden en moet het gebruik van de fiets bevorderd worden. Voorkoming en bestrijding van fietsendiefstallen verdienen meer aandacht.

Tenslotte kan uitstoot worden teruggedrongen door een lage maximumsnelheid op de autosnelwegen. De maximumsnelheid van 100 km/u op autosnelwegen dient weer ingevoerd te worden, omdat de uitstoot van stikstofoxiden verband houdt met de motortemperatuur en daarmee met de snelheid. Boven de 100 km/u neemt de uitstoot zelfs meer dan evenredig toe. Dat een snelheidslimiet massaal overschreden wordt is geen reden om hem aan te passen. Blijkbaar moet er meer gecontroleerd worden. Verder wordt de mogelijke tijdwinst overdreven en spelen de verkeersveiligheid en de geluidsoverlast een rol.
Ook op Europees niveau moet naar een maximumsnelheid van 100 km/u gestreefd worden. Een algemene maximumsnelheid van 120 km/u voor de gehele Europese Gemeenschap is slechts aanvaardbaar als dit een netto verminderde uitstoot oplevert.

5.3 Milieu en energiebeleid

Het gebruik van zowel fossiele energiedragers (aardgas, steenkool, bruinkool en olie) als kernenergie brengt grote milieuproblemen met zich mee. Een milieuvriendelijk energiebeleid moet er dan ook op gericht zijn het gebruik van deze energiebronnen zoveel mogelijk terug te dringen. Hieraan kunnen zowel energiebesparing als duurzame energiebronnen een bijdrage leveren.

Het energiebeleid moet in de eerste plaats gericht zijn op besparing. Als energiebesparing doelmatig genoeg toegepast wordt hoeven er geen extra energiecentrales gebouwd te worden. Bijzondere aandacht verdienen warmtekrachtkoppeling, stadsverwarming, isolatie van woonhuizen en gebouwen, warmtepompen en verwarmingsketels met een hoog rendement.
De bestaande kerncentrales moeten gesloten worden, maar pas als ze economisch zijn afgeschreven. De winst voor het milieu weegt niet op tegen de kapitaalvernietiging die bij voortijdig sluiten zou optreden. Er mogen geen nieuwe kerncentrales gebouwd worden omdat het probleem van radioactief afval niet is opgelost. Behalve de uitgewerkte kernbrandstof levert het afval dat ontstaat bij de ontmanteling een probleem op. Bovendien kan dit de nodige kosten met zich mee brengen. Een ander nadeel van kernenergie is dat de gevolgen van een ongeluk, hoe klein de kans daarop ook is, zeer ernstig kunnen zijn. Tenslotte leidt de delving van uranium (de grondstof voor kerncentrales) in ontwikkelingslanden tot onherstelbare verstoring van het natuurlijk evenwicht.

Radioactief afval moet zo opgeslagen worden dat mens en milieu er geen hinder van ondervinden. Bovendien moet het op elk gewenst moment naar een andere plaats overgebracht kunnen worden. Storting in zee of opslag in zoutkoepels is dus niet aanvaardbaar. Bij opslag boven de grond is de beheersbaarheid veel groter.

Onderzoek naar kernfusie blijft van groot belang, want het kan een vrijwel onuitputtelijke energiebron leveren. Bovendien is de halfwaardetijd (de tijd waarin straling halveert) van de produkten kort. Wel moet het gevarenaspect in het oog gehouden worden.

Energieopwekking uit olie en aardgas levert op dit moment de minste milieuproblemen op. Nederland moet echter zuinig zijn met aardgas en het zoveel mogelijk gebruiken voor huishoudens. In verband met de afnemende gas- en olievoorraden kan ook steenkool gebruikt worden voor energieopwekking. Voorwaarde is wel dat de uitstoot van schadelijke stoffen beperkt wordt tot een zo laag mogelijk niveau. Verscheidene milieuvriendelijke methoden zijn reeds bekend.
Maar op lange termijn moet de verbranding van alle fossiele brandstoffen worden teruggedrongen omdat de vrijkomende koolstofdioxide mede het broeikaseffect veroorzaakt. Dit effect kan ernstige verstoring veroorzaken van het natuurlijk evenwicht.

Gezien de problemen die kernenergie en fossiele brandstoffen met zich meebrengen verdient onderzoek naar zonne-, getijden-, stromings-, wind- en geothermische energie (aardwarmte), biovergassing en andere alternatieve energiebronnen de aandacht. Om kleinschalige projecten aantrekkelijker te maken moeten particuliere opwekkers die energie aan het openbare net leveren daarvoor een prijs krijgen die in de buurt ligt van de prijs die de energiebedrijven aan hun klanten vragen.
Nadeel van een aantal alternatieve energieopwekkingsmethoden is dat ze geen constante produktie leveren. Verschillende oplossingen zijn voor dit probleem aangedragen. De milieugevolgen en de financiële haalbaarheid moeten bepalen of dit soort plannen ten uitvoer worden gebracht. Daarbij dient ook rekening gehouden te worden met de financiële consequenties van eventuele milieuschade veroorzaakt door gebruik van fossiele brandstof.

5.4 Regelgeving en controle

Duidelijk is dat voor effectieve milieubescherming goede regelgeving noodzakelijk is, zowel op Europees als nationaal niveau. Op Europees niveau moet een milieu-actieprogramma worden opgesteld en moet gestreefd worden naar eenduidige wetgeving op milieugebied. Grensoverschrijdende problemen dienen te worden behandeld naar Europees recht dat voorziet in een vergunningenstelsel, sancties en een milieuschadefonds. Ook moet een Europees flora- en faunabeheer worden opgezet. Tenslotte moeten de nationale overheden verplicht worden tot milieueffect-rapportages voor activiteiten van overheden en bedrijfsleven die een aanzienlijke aantasting van het milieu inhouden.

Op nationaal niveau moet de overheid efficiënter en effectiever optreden: het milieubeleid, nu gespreid over vele ministeries, dient geïntegreerd te worden. Milieuvervuiling moet strenger

gecontroleerd en bestraft worden. Ten aanzien van het bedrijfsleven moet de overheid de verlening van vergunningen versnellen en de controle verscherpen. Ook moet de overheid voorlichting geven over het invoeren van schone produktieprocessen en dit zonodig ondersteunen. Onderzoek naar nieuwe technologie moet aan strenge milieu-eisen voldoen om gesubsidieerd te kunnen worden. Aan het publiek moet meer voorlichting gegeven worden over milieubeleid om de genoemde radicale mentaliteitsverandering doorgang te laten vinden, onder andere via milieu-educatie in het onderwijs.

Hoofdstuk 6 HUISVESTING

Een uitgangspunt voor het huisvestingsbeleid moet zijn dat ieder individu boven achttien jaar het recht heeft op betaalbare woonruimte. Wonen is immers een primaire levensbehoefte.
Ieder moet zoveel mogelijk zelf kunnen bepalen waar hij of zij woont. Ook dient de overheid bouw te stimuleren en te waken voor goede woningen tegen zo laag mogelijke prijzen. Onvermijdelijk zal de overheid de huisvesting moeten blijven reguleren. Eveneens onontkoombaar is het duurder worden van wonen.

De overheid heeft niet snel genoeg ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen (individualisering, vergrijzing, etc.) waardoor op de ene plaats gebrek aan woningen bestaat terwijl er op een andere plaats een overschot is. Verschillen tussen gemeenten in huisvestingsproblemen zijn vaak groot. Voorts bestaat er een uiterst ingewikkeld en kostbaar systeem van regels over huisvesting. Zo heft de overheid aan de ene kant belasting op wonen (overdrachtsbelasting, BTW) terwijl aan de andere kant subsidies gegeven worden om het wonen goedkoper te maken.

Voor wat betreft de regelgeving moeten de volgende maatregelen genomen worden. De overdrachtsbelasting moet worden afgeschaft, te compenseren door verlaging van de woningbouwsubsidies. De BTW voor nieuw- en verbouw moet op het lage tarief gesteld worden. Ook dient er geen doorstromingsheffing te komen. De kwaliteitseisen (vooral voor de inrichting) dienen minder gedetailleerd te worden.
De gemeenten moeten meer bevoegdheden hebben in de huisvesting. Er dienen geen contingenten (aantallen) maar budgetten te worden toegewezen. Gemeenten moeten in staat zijn lang leegstaande woningen te vorderen en samen met woningbouw-verenigingen meer mogelijkheden hebben woningen in oude wijken te kopen.
De overheid moet zich richten op woningverbetering en niet op het aantal woningen. De woningkwaliteit moet duidelijk in de huur tot uiting komen. De kale huur dient 20% van het netto-inkomen te gaan bedragen. In de individuele huursubsidie moet dit geleidelijk verwerkt worden.

Hoofdstuk 7 SOCIAAL-ECONOMISCH BELEID

7.1 Aanpassing van het sociaal-economisch stelsel

In onze maatschappij wordt de hoogte van zowel uitkeringen als belastingen bepaald op grond van het kostwinnersprincipe. Als gevolg hiervan controleert en beïnvloedt de overheid de leefvorm van de burgers. Dit betekent in het algemeen een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer.
De sociale zekerheid wordt in principe betaald uit heffingen op arbeid. Mede hierdoor zijn de arbeidskosten hoog. Het gevolg is dat arbeid wordt vervangen door kapitaal (machines, automatisering e.d.) waardoor de werkloosheid toeneemt.
Het sociaal-economisch stelsel is zeer complex en bureaucratisch en daardoor gevoelig voor misbruik. Dit wordt als pijnlijk ervaren omdat het stelsel juist gebaseerd is op solidariteit en rechtvaardigheid.

Deze problemen vereisen een nieuw, eenvoudiger sociaal-economisch stelsel.
In een nieuwe systeem dient het individu centraal te staan. Als geen onderscheid gemaakt wordt naar leefvorm of sexe is minder controle nodig en dus minder inbreuk op de persoonlijke levenssfeer.
Het recht op inkomen moet formeel losgekoppeld worden van arbeid. Dit kan leiden tot meer mogelijkheden voor particulier initiatief, ontplooiing en zelfstandigheid. Iedereen dient de mogelijkheid te krijgen op legale wijze rendabel bij te verdienen.
De sociale zekerheid moet in meerdere mate gefinancierd worden door heffingen op kapitaal, zodat arbeid goedkoper wordt.
Tenslotte is grootscheepse herverdeling van arbeid noodzakelijk. Herverdeling dient decentraal plaats te vinden en moet bereikt worden door overleg tussen werkgevers en werknemers. De overheid moet arbeidstijdverkorting slechts stimuleren. Op deze wijze is het mogelijk bedrijven uit te sluiten waar herverdeling moeilijk toepasbaar is of door personeelsgebrek zelfs tot extra problemen leidt. Alleen wanneer herverdeling op andere plaatsen onvoldoende wordt doorgevoerd moet centraal worden ingegrepen. De totale bedrijfsduur moet overigens verlengd worden bij doorvoering van herverdeling.
Het bereiken van een individuele benadering en ontkoppeling van uitkering en arbeid moet gebeuren door een basisinkomen in te voeren.

7.2 Basisinkomen

Bij aanpassing van het sociaal-economisch stelsel moet centraal staan dat iedereen in Nederland een zodanig inkomen moet hebben dat daar zinvol van geleefd kan worden. Daarom moet op lange termijn een basisinkomen ingevoerd worden.
Een inkomen voor iedereen bevordert de individuele benadering door de overheid omdat het onafhankelijk van leefvorm wordt gegeven. Voorts stimuleert het de werkgelegenheid omdat het eenvoudiger is met de zekerheid van een inkomen een onderneming te beginnen. Tenslotte wordt het stelsel van sociale zekerheid sterk vereenvoudigd door invoering van het basisinkomen.

Het basisinkomen moet als volgt vorm gegeven worden. Mensen tot achttien jaar krijgen een geleidelijk oplopend inkomen tot 550 gulden per maand; tot vijfenzestig jaar blijft het 550 gulden en daarna een bedrag dat overeenkomt met de huidige AOW-uitkering. Boven het basisinkomen wordt iedereen tussen achttien en vijfenzestig jaar aanvulling tot het sociaal minimum van een alleenstaande geboden als men niet voldoende betaalde arbeid kan vinden om zelf aan dat sociaal minimum te komen. Om een aanvulling te kunnen krijgen dient men ten minste zestien uur om-, her- of bijscholing te volgen. Deze voorwaarde geldt echter niet voor mensen boven een bepaalde leeftijd, mensen die vrijwilligerswerk doen en mensen in WAO of ziektewet.

Verdere toeslagen, uitkeringen, aanvullingen en verzekeringen, waaronder aanvullende pensioenuitkeringen boven de AOW-uitkering, moeten worden overgelaten aan het particulier initiatief en de sociale partners. Elke werknemer moet hierover vrijwillig kunnen beslissen. Tevens moeten deze regelingen "meeneembaar" zijn bij wisseling van baan. Deze regelingen en de verzekeringen voor de gezondheidszorg moeten volledig geïndividualiseerd zijn.

De garantie van de gezondheidszorg wordt geregeld in een apart systeem. Hierbij is iedereen verplicht zich voor een basispakket te verzekeren. In het basispakket vallen ook de huidige voorzieningen in het kader van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten. Ter bescherming van de alleenwonende verdiener op de arbeidsmarkt moet een minimumloon worden gehandhaafd. Dit dient gelijk te zijn aan het huidige netto minimumloon van een alleenstaande verdiener onder aftrek van het basisinkomen.

Het basisinkomen moet betaald worden uit de collectieve middelen. Hiervoor moet de belastingheffing op arbeid verschuiven naar één die meer op kapitaal drukt.
Bovenstaand plan moet zo veel mogelijk stapsgewijs worden ingevoerd zodat het in het verloop van de invoering eventueel kan worden aangepast.

7.3 Werkgelegenheid voor jongeren

De werkloosheid onder jongeren dwingt tot het nemen van specifieke maatregelen. Bij het scheppen van meer werkgelegenheid voor werkloze jongeren moet gezorgd worden voor intensieve begeleiding en scholing. Het werk moet aansluiten bij opleiding en interesse. Jongeren die de aangeboden arbeid en scholing weigeren mogen wel gekort worden op de bijstandsuitkering maar deze mag hen niet ontzegd worden.
Bij vacatures bij de overheid moeten jongeren voorrang krijgen. Daarbij moet uitgegaan worden van een 32-urige werkweek of vervulling van één vacature door twee mensen. Jongeren met een 32-urige werkweek dienen betaald te worden op het niveau van jeugdloon voor een 40-urige werkweek. Ook moet er een uitgebreid stage-stelsel komen zodat werkervaring kan worden opgedaan. Wel moet ervoor gewaakt worden dat reguliere banen niet door stageplaatsen worden vervangen. Tenslotte dient de vaak zinloze sollicitatieplicht voor langdurig werklozen en voor hen die controleerbaar vrijwilligerswerk verrichten opgeheven of opgeschort te worden.

Hoofdstuk 8 INFORMATIE-MAATSCHAPPIJ

8.1 Informatisering

De essentie van de informatie-maatschappij is het op alle plaatsen beschikbaar zijn van informatie tegen zeer lage kosten. Informatiebeleid moet er in het algemeen op gericht zijn de positieve effecten van de nieuwe technologieën te maximaliseren en de negatieve te minimaliseren. De pluriformiteit van het aanbod van informatie moet gewaarborgd worden.
In het algemeen is een Europese aanpak nodig omdat technologie zich meestal niets van grenzen aantrekt. Gegevensbestanden (databanken) moeten zoveel mogelijk Europees opgezet worden als dat voor het onderwerp zinvol is (bijvoorbeeld wetenschap, politie en douane).

Het onderwijs moet op alle niveaus inspelen op de voortschrijdende integratie van techniek in de maatschappij. Er moet meer samenwerking komen tussen bedrijfsleven en het hoger onderwijs op het gebied van technologisch onderzoek en onderwijs.
Angst voor technologie kan leiden tot een soort technologiegeneratiekloof. Voor volwassenen moeten daarom buiten het normale onderwijs mogelijkheden komen om hun kennis over dit onderwerp te vergroten (cursussen, televisieprogramma's, voorlichtingsmateriaal).

Met behulp van nieuwe technologieën zijn een beter beheer van grondstoffen en een betere bescherming van het milieu mogelijk. In het arbeidsproces kan zwaar, vuil en gevaarlijk werk worden vervangen of verlicht en kunnen de kosten worden verminderd.
De voortgaande automatisering moet worden aangegrepen om herverdeling van werk te stimuleren. Het stelsel van belastingen moet dan wel worden aangepast om inkomensachteruitgang bij kortere werktijden te beperken. Ook moet aandacht besteed worden aan de toenemende vrije tijd.

De verdere ontwikkelingen moeten op de voet gevolgd worden om daar snel op in te kunnen spelen. Experimenten (met bijvoorbeeld tweewegkabel) moeten uitgevoerd worden als uit onderzoek de behoefte daaraan gebleken is. De overheid moet er wel greep op houden en zorgen voor voldoende evaluatie van de experimenten.

8.2 Bescherming persoonsgegevens

In een democratische rechtsstaat is eerbiediging van ieders persoonlijke levenssfeer van groot belang. Registratie van persoonsgegevens kan in de hedendaagse samenleving echter niet worden gemist.
Geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens vereist daarom speciale regelingen die de geregistreerde moeten beschermen. De mogelijkheden voor verwerking van gegevens en koppeling van bestanden zijn erg groot. De grote toegankelijkheid en de uniformiteit van elektronisch opgeslagen persoonsgegevens kan bedreigend zijn voor de privacy. Bovendien verkeert de geregistreerde in een afhankelijkheidspositie ten opzichte van de houders van bestanden.

Een houder van een gegevensbestand moet verplicht worden een reglement op te stellen waarin wordt vastgelegd hoe wordt omgegaan met de gegevens en hoe deze beveiligd worden tegen misbruik. Hierop moet toezicht worden gehouden door een "registratiekamer", die ook geschillen tussen geregistreerden en registratiehouders behandelt.

Persoonsgegevens mogen zonder toestemming van de geregistreerde geen voorwerp van commercie zijn. Bestanden mogen slechts gebruikt worden voor het doel waarvoor ze zijn aangelegd. Geen andere persoonsgegevens mogen worden geregistreerd dan strikt voor het doel van de registratie noodzakelijk is. Gevoelige persoonsgegevens zoals ras, sexuele geaardheid, levensbeschouwing en politieke overtuiging mogen alleen vastgelegd worden in bij de wet omschreven gevallen.
Betrokkenen moeten het recht krijgen op inzage, afschrift en wijziging van de in een bestand opgeslagen gegevens, behalve in bij de wet genoemde uitzonderingen zoals dossiers van politie of inlichtingendiensten. De doorwerking van deze gegevens moet ongedaan kunnen worden gemaakt.
Schoning van bestanden behoort zo snel mogelijk te gebeuren. Dit moet bijvoorbeeld ook in het geval van politieregisters als zich gewijzigde omstandigheden voordoen als vrijspraak of het ten onrechte als verdachte aanmerken.
Het invoeren van een algemeen registratienummer wordt afgewezen. Voor bestanden die betrekking hebben op eenzelfde sector kan wel een gemeenschappelijk registratienummer worden ingevoerd (bijvoorbeeld medisch nummer, sociaal-fiscaal nummer).

Hoofdstuk 9 RADIO EN TELEVISIE

Het Nederlandse omroepbestel is niet in staat tegenwicht te bieden aan commerciële zenders. Natuurlijk is het mogelijk obstakels op te werpen voor deze zenders, maar dat is in strijd met de vrijheid van meningsuiting en ongehinderde informatievoorziening van de burgers. Daarom moet het omroepbestel herzien worden. Daarbij moet de pluriformiteit van de maatschappij herkenbaar zijn in het programma aanbod, terwijl het bestel toch overzichtelijk is.

In een nieuw bestel moet de NOS zowel op radio als televisie een eigen net exploiteren. Daarop kunnen de kleine zendgemachtigden informatieve, culturele en educatieve programma's verzorgen. Ook moeten schakelingen naar regionale omroepen mogelijk zijn, Daarnaast moeten de huidige omroeporganisaties één televisiezender en een aantal radiozenders toegewezen krijgen. De zendtijd wordt verdeeld naar het aantal leden van elke omroep en de programma's moeten duidelijk geprofileerd zijn. Voorts moeten zenders op commerciële basis gestart worden, waarvan zendtijd gehuurd kan worden. Er mogen geen obstakels opgeworpen worden tegen buitenlandse zenders.

Gestreefd moet worden naar een gemeenschappelijk omroepbestel voor het gehele Nederlandse taalgebied in Europa. Op deze wijze wordt het verspreidingsgebied voor kwalitatief hoogstaande Nederlandstalige programma's uitgebreid. Dit is noodzakelijk in verband met de hoge kosten van deze programma's. Daarom dient bij de herziening samengewerkt te worden met de Vlaamse deelregering en de Belgische regering.

Hoofdstuk 10 BUITENLANDS BELEID

10.1 Europa

Als Europa haar huidige ontwikkelingspeil en zelfstandigheid wil handhaven, dan is een nauwere samenwerking noodzakelijk. De steeds verder gaande economische eenwording is zonder verdere integratie van het economisch beleid van de lidstaten niet mogelijk. Ook op vrede- en veiligheidsgebied is samenwerking nodig (zie paragraaf 10.2).
Een samengaan van de verschillende Europese landen is heel goed mogelijk, gezien het gemeenschappelijk culturele erfgoed van alle Europese volkeren. Voor de JD is echter niet ieder verenigd Europa een gewenst Europa. Een verenigd Europa zal aan een aantal voorwaarden moeten voldoen. Absolute voorwaarde is een goede democratische controle. Dat zal dan moeten gebeuren waar de besluiten worden genomen: op Europees niveau.

Een eenheidsstaat is niet gewenst. Daarin zouden de kleine volken cultureel in de verdrukking komen en grote taalproblemen optreden. Daarom is de JD voor een Europese federatie van staten. Een federaal Europa sluit beter aan bij de gedachte die aan decentralisatie ten grondslag ligt, namelijk dat alle besluiten op dat niveau moeten worden genomen dat daartoe uit oogpunt van democratie en doelmatigheid het meest geschikt is.

Ten behoeve van de slagvaardigheid is een Europese regering nodig. De huidige Commissie moet hiertoe uitgroeien.
In een federaal Europa zullen de huidige staten een bepaalde invloed houden. Nu is die invloed gegarandeerd in de Raad van Ministers. Een samenstelling van de toekomstige Europese regering op grond van de verdeling over de nationaliteiten leidt er echter toe dat een belemmering optreedt om de meest geschikte man of vrouw op een bepaalde plaats te krijgen. Bovendien zullen de leden van de regering zich dan meer gaan zien als landenvertegenwoordiger dan als Europees regeerder. Hetzelfde argument gaat op als het gehele Europese Parlement op basis van nationaliteit wordt samengesteld.

Een tweekamerstelsel ligt voor de hand. Vrijwel alle federale staten werken met een dergelijk stelsel, waarbij de ene kamer de staten en de andere kamer de gehele bevolking vertegenwoordigt. Een belangrijk argument voor zo'n stelsel is dat de belangen van de verschillende volken en Europa als geheel niet altijd parallel zullen lopen. Het onderbrengen van beide krachten in verschillende kamers komt de doorzichtigheid van het politieke krachtenveld ten goede. De belangenafweging tussen de nationale en de gemeenschappelijke belangen vindt dan in de openbaarheid plaats, via de wisselwerking tussen de beide, gelijkwaardige kamers.

Op weg naar een Europese federatie zullen er eerst een aantal obstakels moeten worden weggenomen die de ontwikkeling naar zo'n staat in de weg staan. Om de Europese integratie te versnellen en het democratisch gehalte van de Gemeenschap te verbeteren stelt de JD het volgende voor.

De Europese Commissie en het Europees Parlement moeten in dezelfde plaats worden gevestigd. In elke lidstaat moet een gelijk kiesstelsel bestaan voor de verkiezing van het Europees Parlement.
Het Europees Parlement moet meer bevoegdheden krijgen, met name ten aanzien van het buitenlands beleid en het milieubeleid.
De notulen van alle zittingen van de Raad van Ministers moeten, nadat de besluitvorming heeft plaatsgevonden, openbaar worden.
Lidstaten mogen geen veto-recht hebben, ook geen verkapt veto-recht door middel van een beroep op "een wezenlijk belang" voor de lidstaat.

Burgers van de EG behoren in elke lidstaat gelijke toegang te krijgen tot administratief-rechtelijke procedures.
Uitwisseling van studenten tussen de onderwijsinstellingen van de lidstaten dient bevorderd te worden. Diploma's moeten door alle lidstaten worden erkend en door een EG-instantie worden gewaardeerd.
Standaardisatie moet zover mogelijk worden doorgevoerd als nodig is om een interne markt te realiseren.
Om de integratie van Europa te realiseren is het noodzakelijk dat de zuidelijke lidstaten sterk gesteund worden om zich te ontwikkelen. De noordelijke lidstaten zullen hiervoor de financiële middelen moeten verschaffen.

De Europese Commissie en het Europees Parlement moeten verantwoordelijk worden voor beleid en uitvoering van de ontwikkelingssamenwerking. Minimaal 1,5 procent van het Bruto Produkt van de EG moet worden besteed aan ontwikkelingssamenwerking. De Europese Gemeenschap moet er voor zorgen dat de landbouw- en handelspolitiek niet ten koste gaan van de belangen van de ontwikkelingslanden.

Het huidige landbouwbeleid moet worden vervangen door een nieuw beleid. Voorop staat het belang van zelfvoorziening in de voedselproduktie van de EG. Voor een aantal sectoren in de landbouw zal financiële steun nodig zijn omdat ze niet concurrerend zijn ten opzichte van de wereldmarkt. Financiële steun moet gegeven worden door inkomenssubsidies in plaats van garantieprijzen. Deze subsidies moeten alleen worden verstrekt aan boeren die concurrentie ondervinden van de wereldmarkt. De Europese Gemeenschap dient vooral de belangen van de boeren in Zuid-Europa veilig te stellen, zodat de kloof tussen Noord en Zuid wordt verkleind.
Het milieu moet een belangrijke plaats krijgen in een nieuw beleid. Er moet hulp gegeven worden bij de overschakeling op andere produkten of produktiemethoden die milieu- en diervriendelijk zijn. Ook moet gestimuleerd worden dat landbouwprodukten daar worden geproduceerd waar de produktie zonder hulpmiddelen (zoals kassen) plaats kan vinden.

Alle Europese, democratische landen moeten toe kunnen treden tot de Europese Gemeenschap. Turkije komt niet in aanmerking voor het lidmaatschap van de EG.

10.2 Vrede en veiligheid

De bilaterale verhouding tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie heeft vanaf de Tweede Wereldoorlog de veiligheidssituatie in Europa gedomineerd. De veiligheid van Europa is echter in de allereerste plaats een zaak die de Europeanen zelf aangaat. De belangen van de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie wijken fundamenteel af van de veiligheidsbelangen van de Europese landen.
Daarom moet het ontspanningsproces meer een Europese zaak worden. Dit kan worden bereikt door een Europese Defensie Gemeenschap (EDG) op te richten, waarin de Europese NAVO-landen een gezamenlijk veiligheidsbeleid voeren. De EDG moet gaan deelnemen aan de wapenbeheersingsonderhandelingen. Ook moet er een permanente dialoog komen tussen de landen in Oost- en West-Europa.
Op langere termijn moet er een Europees Veiligheids Systeem (EVS) tot stand komen. Dit systeem moet bestaan uit afspraken tussen de kleinere Europese landen over de sterkte van troepen uit de staten die deel uitmaken van het EVS en afspraken over de conventionele en de nucleaire bewapening. Bovendien moet het EVS voorzien in systematische controle op de naleving van die afspraken en geregeld overleg tussen de staten die deel uitmaken van het EVS.
Uiteindelijk moet de realisering van het EVS gepaard gaan met opheffing van de NAVO en het Warschau-pakt.

Verder vindt de JD dat het Amerikaanse SDI-programma moet worden afgewezen. Dit vanwege de hoge kosten, de twijfelachtige realiseerbaarheid en het risico dat dit leidt tot een nieuwe ronde in de bewapeningswedloop en destabilisering van de wereldverhoudingen.
Ook is de JD voor een verbod op de aanmaak van chemische en ruimte-wapens.

10.3 Mensenrechten en ontwikkelingssamenwerking

Ontwikkelingssamenwerking betreft zowel noodhulp als structurele hulp. Noodhulp dient ter bestrijding van de directe gevolgen van noodsituaties op korte termijn. Bij noodhulp mogen mensenrechten geen rol spelen, gezien het humanitaire karakter ervan en omdat het hulp direct aan mensen is en niet aan een land.
Structurele hulp is voor de bestrijding van armoede en onderontwikkeling op lange termijn. Structurele ontwikkelingshulp aan mensenrechten-schendende landen is minder effectief omdat schending van mensenrechten het menselijk potentieel beperkt. De mens is immers de uiteindelijke bron van ontwikkeling van een land. Een verbetering in de omstandigheden van de bevolking maakt dus een beter gebruik van de beschikbare hulpbronnen mogelijk.

Mensenrechten bestaan uit burger-politieke mensenrechten en sociaal-economische en culturele mensenrechten. Burger-politieke mensenrechten zijn zaken als vrijheid van meningsuiting, gelijkheid voor het recht, gewetensvrijheid, vrijheid van religie, vrijheid van vergadering, vrijheid van beweging, recht op zelfbeschikking en recht op eigendom. Dit zijn normen die een staat in geen geval mag overtreden.
Sociaal-economische en culturele mensenrechten betreffen werkcondities, vakbonden, sociale voorzieningen, bescherming van het

gezin, levensstandaard, onderwijs, gezondheidszorg, enz., waarnaar een land moet streven. Hiervoor zijn echter geen absolute maatstaven omdat het afhankelijk is van onder andere economische omstandigheden of een land hiertoe in staat is.
Burger-politieke mensenrechten en sociaal-economische en culturele mensenrechten zijn gelijkwaardig, omdat burger-politieke mensenrechten geen betekenis hebben zonder dat aan de sociaal-economische en culturele mensenrechten wordt voldaan en omgekeerd. Schendingen van burger-politieke mensenrechten kunnen dan ook nooit gerechtvaardigd worden door sociaal-economische argumenten.

Volgens het officiële Nederlandse beleid zijn de mate van armoede en de mate waarin een project bijdraagt aan de verzelfstandiging van de economie de criteria bij de keuze van sector- en programmalanden en bij de keuze, uitvoering, controle en evaluatie van projecten. In de praktijk blijkt echter dat de continuïteit van de projecten doorslaggevend is. De JD vindt dat bij structurele ontwikkelingssamenwerking ook het garanderen van mensenrechten een criterium moet zijn, gelijkwaardig aan de andere gehanteerde criteria.
Daarvoor is wel nodig dat er meer systematiek komt in de beoordeling van het criterium mensenrechten. Dit kan door te kijken naar bepaalde, vooraf vastgestelde, indicatoren. Daarbij valt te denken aan: het aantal politieke gevangenen, het aantal gerapporteerde gevallen van martelingen, het bestaan van perscensuur, de mate van democratie, scheefheid in de inkomensverdeling, de uitgaven voor gezondheidszorg, onderwijs en sociale voorzieningen als percentage van het Bruto Nationaal Produkt en de overheidsuitgaven, de mate van landdistributie (het aanpakken van grootgrondbezit) en arbeidsomstandigheden.
Absolute toetsing van de mensenrechtensituatie in een land is door sociale, economische en culturele verschillen niet mogelijk. Dit geldt met name voor de sociaal-economische en culturele mensenrechten. Daarom moeten de genoemde indicatoren marginaal getoetst worden. Dat wil zeggen: er worden geen precieze grenzen vastgesteld maar er wordt gekeken naar de algemene situatie en inspanningen, gegeven de omstandigheden.

Om de informatievoorziening te verbeteren, moet er een onafhankelijk instituut komen dat rapporteert aan de regering en de Tweede Kamer over de mensenrechtensituatie in landen waarmee Nederland een structurele ontwikkelingsrelatie onderhoudt.
Aan landen waar systematisch de mensenrechten worden geschonden moet de Nederlandse overheid de structurele ontwikkelingshulp geven via organisaties buiten de regering, om zo de regimes die de mensenrechten schenden niet als wettig te erkennen.
Bij het aangaan van nieuwe bilaterale samenwerkingsverbanden (tussen twee landen) moet Nederland bepalingen over mensenrechten in de verdragen op nemen. Bij het aangaan van nieuwe multilaterale samenwerkingsverbanden (tussen meerdere landen of organisaties) moet Nederland streven naar bepalingen over mensenrechten in de verdragen.
Een ander belangrijk criterium bij de keuze van ontwikkelingsprojecten moet zijn de mate waarin het project aansluit bij de in het gebied geldende normen en waarden. Bij de uitvoering van het project moet geprobeerd worden om de lokale bevolking daar zoveel mogelijk bij te betrekken.

10.4 Latijns Amerika

In Midden- en Zuid-Amerika spelen veel problemen tegelijk. De meeste landen in het gebied kampen met hoge schuldenlasten, met mede daaruit voortvloeiende economische instabiliteit en politieke spanningen. In veel landen woeden burgeroorlogen of bestaan militaire dictaturen. In landen waar een democratiseringsproces op gang is gekomen is deze prille democratie nog kwetsbaar en instabiel.
De supermachten proberen van de economische en politieke instabiliteit gebruik te maken om hun invloed uit te breiden.
Ook de volken van Latijns-Amerika moeten in vrede kunnen leven en hun recht op zelfbeschikking kunnen uitoefenen. Het beleid van Nederland en de andere Westerse landen moet hierop gericht zijn.
Omdat Nederland alleen weinig invloed heeft moet het zoveel mogelijk met de andere EG-landen een gezamenlijk beleid voeren. Dit beleid moet bij voorkeur gecoördineerd worden met andere Westerse landen, met name de Verenigde Staten.

In 1987 is het door de presidenten van vijf kleine Midden-Amerikaanse landen ondertekende vredesakkoord officieel in werking getreden, hoewel het nog steeds niet geheel wordt nageleefd. De JD vindt dat dit akkoord alsnog volledig moet worden uitgevoerd.
Het Westen moet zich zoveel mogelijk onthouden van inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van de Midden-Amerikaanse landen. Concreet betekent dit dat de VS de militaire hulp aan de Nicaraguaanse contra's moet stopzetten. De Amerikaanse regering moet onderhandelingen starten met de Sandinisten en de onderhandelingen in El Salvador tussen regering en het verzet steunen.
Het Westen zou wel uitgebreide economische en humanitaire steun moeten aanbieden aan die Latijns-Amerikaanse landen die voldoen aan duidelijke voorwaarden met betrekking tot democratisering en respectering van mensenrechten.

De hoge schuldenlasten van bijvoorbeeld Brazilië, Argentinië, Mexico en Venezuela plaatsen die landen voor uitzonderlijk ingewikkelde problemen. De oplossing van deze problematiek is erg belangrijk. Aan de ene kant omdat de schuldenlanden economisch volledig worden verlamd, wat ook politieke gevaren met zich mee brengt. Aan de andere kant omdat ook veel Westerse banken hierdoor in de problemen komen.
Het IMF heeft de laatste jaren een belangrijke rol gespeeld bij het verlichten van de schuldenproblematiek door aan deze landen kredieten te verlenen. Dit is echter geen structurele oplossing omdat de ene schuld wordt afbetaald met de andere. Bovendien stelt het IMF zeer strenge voorwaarden aan het economisch en financieel beleid. Dit veroorzaakt grote politieke en sociale spanningen, die voor de prille democratie in enkele van deze landen een bedreiging vormen.
Eenvoudige oplossingen voor de schuldenproblematiek bestaan natuurlijk niet. Wel moeten de Westerse landen gezamenlijk veel actiever naar oplossingen zoeken. Een structurele oplossing van de schuldenproblematiek is alleen mogelijk als de landen gedurende een lange periode een stabiele economische groei hebben. Op het bevorderen hiervan moet het Westerse beleid gericht zijn, en niet op het op zo kort mogelijke termijn verkrijgen van de aflossingen.

Daarom moet het Westen investeringen doen in de schuldenlanden en de import uit die landen bevorderen. Ook het omzetten van schuldbewijzen van banken in aandelen en nieuwe investeringen in deze landen kan een nuttige bijdrage leveren aan de oplossing van de schuldenproblematiek.
De schuldenlanden moeten wel zelf kunnen beslissen waar zij wel of niet aan mee doen.
Hoewel in de jaren '80 in Latijns Amerika een democratiseringsproces op gang is gekomen, bestaat er nog steeds een aantal militaire dictaturen. Het Westen moet in die landen de geweldloze oppositie steunen.
Aan samenwerking met regeringen moeten voorwaarden worden gesteld ten aanzien van democratisering en mensenrechten.

10.5 Zuid-Afrika

Het Zuidafrikaanse apartheidssysteem is volstrekt verwerpelijk. Het is in strijd met de elementaire beginselen van mensenrechten. Zwarten, kleurlingen en Indiërs hebben een grote achterstandspositie en worden onderdrukt door de blanken.
De jarenlange pogingen van de westerse wereld met politieke druk ("politiek van constructieve betrokkenheid") de Zuidafrikaanse machthebbers tot hervormingen te dwingen hebben niets opgeleverd. Hoewel het regime de afgelopen jaren enige veranderingen heeft aangebracht en nog meer in het vooruitzicht stelt, hebben deze het systeem op zich en de uitgangspunten ervan niet aangetast.
Daarom moet Zuid-Afrika nu met economische sancties onder druk worden gezet om binnen twee jaar tot wezenlijke hervormingen over te gaan. In die tijd moet de noodtoestand worden afgeschaft en een wapenstilstand tussen alle groeperingen worden gesloten. Blanke en zwarte leiders, waaronder Nelson Mandela, moeten gezamenlijk om de onderhandelingstafel gaan zitten om de huidige situatie en de inrichting van het toekomstige Zuid-Afrika te bespreken.
In dat Zuid-Afrika moet de gelijkwaardigheid van zwarten, blanken, kleurlingen en Indiërs voorop staan, moet de economische en de bestuurlijke macht worden gedeeld en behoort onderwijs, volksgezondheid en arbeid aan allen in gelijke mate toe te komen.
Nederland moet een actieve rol spelen om de bovenstaande voorstellen algemeen geaccepteerd te krijgen.

10.6 Afghanistan

De JD is verheugd over de terugtocht van de Sovjet-Unie uit Afghanistan als gevolg van het vredesakkoord tussen Afghanistan, Pakistan, de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. Het geweld tussen de verschillende groepen in Afghanistan is echter nog steeds aan de gang. Ook bestaat nog steeds het risico dat buurlanden zich in het conflict zullen mengen en zo de situatie zullen verergeren.
Daarom is de JD van mening dat het Westen zich nu niet geheel van Afghanistan moet afwenden, maar economische en humanitaire steun moet verlenen aan krachten in Afghanistan die streven naar een vreedzaam en democratisch land.

10.7 Palestijns-Israëlische kwestie

Ieder volk heeft recht op zelfbeschikking. Voor het Joodse volk wordt dit recht uitgeoefend door Israël. Aan het Palestijnse volk is dit recht echter tot nu toe onthouden.
De (oorspronkelijke) woongebieden van het Palestijnse volk liggen binnen de erkende grenzen van de staat Israël en binnen de door Israël bezette gebieden. Dat is de kern van het gewelddadige conflict tussen Israël en de Palestijnen.

Een voortdurende bezetting van de Westelijke Jordaanoever, de Gazastrook en Oost-Jeruzalem is onaanvaardbaar en op de lange termijn onhoudbaar. Annexatie van bezette gebieden (Oost-Jeruzalem) en vestiging van eigen staatsburgers in bezette gebieden (de Israëlische nederzettingenpolitiek) is verboden volgens de Conventie van Genève, die door Israël is ondertekend en geratificeerd. Bovendien worden de Palestijnen in de bezette gebieden door Israël onderdrukt.

Uiteindelijk kan alleen een onderhandelingsproces leiden tot een duurzame vrede waarbij aan alle partijen recht wordt gedaan. Die onderhandelingen moeten gevoerd worden tussen Israël en de vertegenwoordigers van het Palestijnse volk, waarvan de PLO de belangrijkste is. Verder zouden bij de onderhandelingen betrokken moeten worden Jordanië (dat volgens het internationale recht de soevereiniteit uitoefent over de West-oever en Oost-Jeruzalem) en eventueel ook andere partijen die belang kunnen stellen in een duurzame vrede, zoals Egypte, de Europese Gemeenschap, Libanon, de Sovjet-Unie, Syrië en de Verenigde Staten. De Verenigde Naties zouden een coördinerende rol kunnen vervullen.
Bij het zoeken naar een oplossing moeten de historische, religieuze, economische en veiligheidsbelangen van beide volken in acht worden genomen. Israël en de PLO dienen elkaars bestaansrecht te erkennen. Israël moet de nederzettingen in de bezette gebieden ontruimen. Het uiteindelijke onderhandelingsresultaat moet in ieder geval voor een meerderheid van de Palestijnse bevolking, Israël en Jordanië aanvaardbaar zijn.

De Europese Gemeenschap zou een actievere rol moeten spelen. De in de Verklaring van Venetië voorgestelde internationale conferentie is een goede basis voor een onderhandelingsproces en de inrichting daarvan.

10.8 Westelijke Sahara

De bevrijdingsbeweging Polisario voert een strijd tegen de bezetting van de Westelijke Sahara door Marokko. In de vluchtelingenkampen van Polisario in Algerije bestaan enorme problemen. De onderhandelingen over dit conflict verkeren in een impasse.
De JD vindt dat Nederland bij Marokko en Polisario moet aandringen op een vreedzame oplossing van het conflict via onderhandelingen. Die moeten leiden tot een referendum waarin de bevolking van de Westelijke Sahara zich vrij kan uitspreken over haar toekomst. Nederland moet Polisario erkennen als een geloofwaardige vertegenwoordiger van het Saharaanse volk en met haar een dialoog aangaan.

De schendingen van de mensenrechten door Marokko moeten veroordeeld worden. Nederland moet er voor waken dat contracten die afgesloten worden met Marokko niet (mede) betrekking hebben op de Westelijke Sahara.
Ook moet Nederland meer geld vrijmaken voor humanitaire projecten van particuliere organisaties in de vluchtelingenkampen van Polisario. Saharaanse studenten moeten de mogelijkheid krijgen om mee te doen aan Nederlandse programma's voor buitenlandse studenten.

10.9 Cambodja

In de periode van 1975 tot 1979 vormde de Rode Khmer in Cambodja een beestachtig regime, waarbij meer dan twee miljoen Cambodjanen het leven verloren. In 1979 werd de Rode Khmer verdreven door het Vietnamese leger.
Het westen steunt nog steeds de verzetscoalitie (waarin de Rode Khmer de belangrijkste macht is), zowel met geld en goederen als door het accepteren van deze coalitie als vertegenwoordiger van Cambodja bij de Verenigde Naties.

Na de terugtrekking van de Vietnamezen uit Cambodja zijn de gevechten tussen het regeringsleger en de verzetsbewegingen, met name de Rode Khmer, weer opgelaaid.
De JD vindt het onaanvaardbaar als de Rode Khmer opnieuw de macht zou krijgen in Cambodja. Daarom moet de westerse steun aan de Rode Khmer worden stopgezet.
Thailand moet er voor zorgen dat de vluchtelingenkampen van de Rode Khmer niet meer bevoorraad worden als er geen controle op de besteding van de hulp mogelijk is. Thailand moet in deze kampen de juridische macht uitoefenen om zo de bewoners tegen de Rode Khmer te kunnen beschermen.
Nederland moet via particuliere organisaties op ruime schaal humanitaire hulp verschaffen aan Cambodja. Ook moet de Nederlandse regering aandringen op een internationaal proces tegen de belangrijkste Rode Khmer-leiders wegens misdaden tegen de mensheid.

Alles moet in het werk worden gesteld om een vreedzame oplossing te vinden voor het conflict. Er moet een VN-vredesmacht in Cambodja worden geïnstalleerd om de strijdende partijen uit elkaar te houden en vrije verkiezingen te garanderen. De VN-zetel van Cambodja moet voorlopig vacant worden gelaten.

BIJLAGEN

Afkortingen

ALV = Algemene Ledenvergadering
APM = Actueel Politieke Motie
Reso = Resolutie
Inl = Inleiding
\- = Niet opgenomen (achterhaald door feitelijke ontwikkelingen of nieuwe standpunten)

I Verwijzingen van standpuntenbundel naar politiek programma

Standpuntenbundel	Pol.Prog.
ALV 2, 10-11 november 1984	
Beginselverklaring	Inl.
Resolutie Minderjarigen	2.6
Resolutie Jeugdwerkgelegenheid	7
Resolutie Markermeer	5.1
Resolutie Vrede en veiligheid	10.2
Motie Kernenergie	5.3
ALV 3, 18-19 mei 1985	
Resolutie Minderheden	2.4
Resolutie Informatiemaatschappij	8.1
Motie Burgemeesters	1.2
Resolutie Burgemeesters	1.2
Resolutie Kabinetsformatie	1.1
Motie Vlaams-Nederlandse media	9
Motie Commerciële vrije radiostations	-
APM Gelijke behandeling	2
APM Nicaragua	-
ALV 4, 9 november 1985	
Resolutie Sociaal-economie	7.1
APM Zuid-Afrika	10.5
APM Kinderrechter	-
APM 1 november-besluit	-
ALV 5, 1 februari 1986	
Resolutie Milieu	5
APM Milieu	-
Resolutie Radio en televisie	9
APM Euthanasie	4.1
ALV 6, 19-20 april 1986	
Resolutie Onderwijs	3.1
Motie Maatschappijleer	3.1
Resolutie Bescherming persoonsgegevens	8.2
Resolutie Huisvesting	6
APM Marokkaanse bemoeienis met verkiezingen	-
APM Militaire actie VS tegen Libië	-
APM Fabeltjeskrant	-

ALV 7, 8-9 november 1986	
Resolutie Kabinetsformatie	1.1
Motie Wetenschappelijk onderwijs	-
APM Rekenkamer	1.3
APM SDI	10.2
APM Centrumpartij	1.4
ALV 8, 7 maart 1987	
APM Vrouwendienstplicht	2.3
APM Jeugdwerkgarantieplan	7.3
ALV 9, 23-24 mei 1987	
Resolutie Basisinkomen	7.2
APM Condoom in het ziekenfonds	4.4
ALV 10, 14-15 november 1987	
Resolutie Milieuvriendelijk energiebeleid	5.3
Motie Kernafval	5.3
Motie Rookverbod	4.3
Resolutie Wetenschappelijk onderwijs	3.2
APM Onderwijs	-
APM Samenlevingsvormen	2.5
APM Ontwapening	-
APM Midden-Amerika	10.4
ALV 11, 23-24 april 1988	
Resolutie Europa (deel 1)	10.1
Resolutie Europa (deel 2)	10.1
Resolutie Milieuvriendelijk verkeersbeleid	5.2
Resolutie Palestijns-Israëlische kwestie	10.7
APM Gelijke behandeling	2.2
APM Afghanistan	10.6
ALV 12, 12-13 november 1988	
Resolutie Latijns-Amerika	10.4
APM Adoptiename	2.5
APM Smallenbroek/Smallingerland	1.2
APM Presidentsverkiezingen V.S	-
ALV 13, 4 maart 1989	
Resolutie Mensenrechten en ontwikkelingssamenw.	10.3
APM Experimenten met pre-embryo's	4.2
APM De Maas	5.1
APM Vrijheid van meningsuiting	-
APM Milieuzorg: een must!	5
APM Syrische vluchtelingen	-
ALV 14, 11-12 november 1989	
Resolutie Emancipatie	2
APM Cambodja	10.9
APM Bloedbad Peking	-
APM Westelijke Sahara	10.8

II Verwijzingen van politiek programma naar standpuntenbundel

Pol.Prog.	Standpuntenbundel
1.1	Reso Kabinetsformatie (ALV 3 en ALV 7)
1.2	Motie Burgemeesters (ALV 3), Resolutie Burgemeesters (ALV 3) en APM Smallenbroek/Smallingerland (ALV 12)
1.3	APM Rekenkamer (ALV 7)
1.4	APM Centrumpartij (ALV 7)
2.1	Reso Emancipatie (ALV 14)
2.2	APM Gelijke Behandeling (ALV 11)
2.3	APM Vrouwendienstplicht (ALV 8)
2.4	Reso Minderheden (ALV 3) en Reso Emancipatie (ALV 14)
2.5	APM Gelijke Behandeling (ALV 3), APM Samenlevingsvormen (ALV 10), APM Adoptiename (ALV 12) en Reso Emancipatie (ALV 14)
2.6	Reso Minderjarigen (ALV 2)
2.7	Reso Emancipatie (ALV 14)
2.8	Reso Emancipatie (ALV 14)
3.1	Reso Onderwijs (ALV 6) en Motie Maatschappijleer (ALV 6)
3.2	Reso Wetenschappelijk Onderwijs (ALV 10)
4.1	APM Euthanasie (ALV 5)
4.2	APM Experimenten met pre-embryo's (ALV 13)
4.3	Motie Rookverbod (ALV 10)
4.4	APM Condoom in het ziekenfonds (ALV 9)
5.1	Reso Markermeer (ALV 2), Reso Milieu (ALV 5) en APM De Maas (ALV 13)
5.2	Reso Milieuvriendelijk Verkeersbeleid (ALV 11)
5.3	Motie Kernenergie (ALV 2), Reso Milieuvriendelijk Energiebeleid (ALV 10) en Motie Kernafval (ALV 10)
5.4	Reso Milieu (ALV 5)
6	Reso Huisvesting (ALV 6)
7.1	Reso Jeugdwerkgelegenheid (ALV 2) en Reso Sociaal-economie (ALV 4)
7.2	Reso Basisinkomen (ALV 9)
7.3	Reso Jeugdwerkgelegenheid (ALV 2) en APM Jeugdwerk-garantieplan (ALV 8)
8.1	Reso Informatiemaatschappij (ALV 3)
8.2	Reso Bescherming Persoonsgegevens (ALV 6)
9	Motie Vlaams-Nederlandse Media (ALV 3) en Reso Radio en Televisie (ALV 5)
10.1	Reso Europa (deel 1 en 2, ALV 11)
10.2	Reso Vrede en Veiligheid (ALV 2) en APM SDI (ALV 7)
10.3	Reso Mensenrechten en ontwikkelingssamenwerking (ALV 13)
10.4	APM Midden-Amerika (ALV 10) en Reso Latijns Amerika (ALV 12)
10.5	APM Zuid-Afrika (ALV 4)
10.6	APM Afghanistan (ALV 11)
10.7	Reso Palestijns-Israëlische kwestie (ALV 11)
10.8	APM Westelijke Sahara (ALV 14)
10.9	APM Cambodja (ALV 14)